

دانشگاه علوم پزشکی تهران
دانشکده پزشکی

عنوان:

تدوین کدهای اخلاق در دندانپزشکی عمومی، طراحی و روان‌سنجی ابزار سنجش
نگرش دندانپزشکان به کدهای اخلاقی

پایان نامه برای دریافت درجه دکتری تخصصی (PhD)

در

رشته اخلاق پزشکی

نگارنده:

دکتر اعظم خورشیدبان

اساتید راهنما:

جناب آقای دکتر باقر لاریجانی - جناب آقای دکتر محمدصادق احمدآخوندی

اساتید مشاور:

جناب آقای دکتر امیراحمد شجاعی - جناب آقای دکتر عباس عبادی

عنوان: تدوین کدهای اخلاق در دندانپزشکی عمومی، طراحی و روان‌سنجی ابزار سنجش نگرش دندانپزشکان به کدهای اخلاقی

چکیده:

مقدمه: حرفه دندانپزشکی از جایگاه ویژه‌ای در جامعه برخوردار است. حرفه مند بودن یک دندانپزشک همراه با پذیرش تعهدات اخلاقی است. تعهدات اخلاقی شامل رعایت بالاترین سطح اصول اخلاقی می‌باشد. این اصول از ارتباط و تعامل میان دندانپزشک و بیماران نشأت می‌گیرد و حسن اعتماد جامعه به دندانپزشکان در گرو رعایت و پایبندی ایشان به اصول اخلاقی در حین طبابت می‌باشد. کدهای اخلاقی، ابزاری برای کمک به تصمیم‌گیری بهتر دندانپزشک در تعامل با بیمار، همراه بیمار، همکاران و اعضای کادر درمان است و برای اتخاذ تصمیمات اخلاقی در شرایط حساس و پیچیده اخلاقی، کمک‌کننده و راهگشا خواهد بود. جوامع مختلف، رویکردهای متفاوتی نسبت به اخلاق حرفه‌ای داشته‌اند.

نگرش مثبت دندانپزشکان به اصول اخلاق حرفه‌ای آنها را در ارائه خدمات بهتر، یاری خواهد نمود و تنش حرفه‌ای را به حداقل خواهد رسانید. بررسی نگرش اخلاقی دندانپزشکان و طراحی مداخلات مناسب نیازمند استفاده از ابزاری معتبر است. هدف از این مطالعه، تدوین کدهای اخلاق در دندانپزشکی عمومی و در ادامه تدوین ابزار سنجش نگرش دندانپزشکان به کدهای اخلاقی است.

روش کار: در پژوهش حاضر که یک مطالعه ترکیبی اکتشافی متوالی بود، ابتدا فاز کیفی و در ادامه آن فاز کمی اجرا شد. بخش کیفی شامل یک مطالعه به روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد هدایت شده بود. بعد از مرور متون، با نمونه‌گیری هدفمند، ۱۵ مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته انفرادی با اعضای هیات علمی دانشکده دندانپزشکی و دو بحث گروهی متمرکز با حضور ۷ نفر از اساتید دندانپزشکی و اخلاق پزشکی انجام شد و داده‌ها جمع‌آوری گردید. نتایج فاز کیفی، برای تدوین کدهای اخلاقی به کار برده شد. سپس متناظر با کدهای اخلاقی، گویه‌های ابزار سنجش نگرش اخلاقی طراحی شد. در فاز کمی، تقلیل گویه‌ها و روان‌سنجی ابزار بر اساس معیارهای کاسمین انجام شد. مراحل روان‌سنجی شامل روایی صوری و محتوا، سازه (تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تاییدی) و پایایی (همسانی درونی، آزمون-بازآزمون و برآورد خطای معیار اندازه‌گیری)، تفسیرپذیری بود.

یافته ها: نتیجه حاصل از آنالیز داده ها در مرحله کیفی، ۵۲۵ کد اولیه و ۱۶ طبقه بود که در نهایت به صورت ۵ اصل و ۹۰ کد اخلاقی طبقه بندی گردید. اصول شامل: اولویت دادن به منفعت بیمار و تلاش در جهت حمایت از آن، احترام به کرامت انسانی و اتونومی بیماران، رازداری از اطلاعات بیمار، تعالی دانش و مهارت، اعتمادآفرینی بود. بر اساس این نتایج، استخر گویه های ابزار شامل ۷۵ گویه تشکیل شد. بعد از بررسی و تایید روایی صوری و محتوای ابزار اولیه، تعداد گویه ها به ۵۴ رسید. با اجرای مطالعه پایلوت و بررسی پایایی اولیه و تحلیل گویه ها، ۳ آیتم دیگر حذف شد. همسانی درونی ۵۱ گویه باقیمانده با محاسبه ضریب الفای کرونباخ ۰/۸۹۹ بود. برای تعیین روایی سازه، تحلیل عاملی اکتشافی انجام شد و نهایتاً ابزار با ۴۱ گویه و ۳ عامل بدست آمد. این ابعاد که تبیین کننده ۴۸ درصد از واریانس کلی سازه نگرش دندانپزشکان به کدهای اخلاقی است، عبارت بودند از: «حفظ شان حرفه ای در روابط»، «ارائه خدمات دندانپزشکی توأم با حفظ اعتماد در حرفه»، «ارائه اطلاعات در راستای منفعت بیمار» بود. نتایج تحلیل عاملی تاییدی نیز نشاندهنده برازش مدل ساختاری سه عاملی ابزار بود. شاخص های برازش نیز تاییدکننده برازش مناسب مدل نهایی بودند. پایایی نهایی ابزار به روش همسانی درونی و بررسی ثبات ابزار در طول زمان با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ و تحلیل همبستگی درون خوشه ای ۰/۸۹۷ بود. نتایج روانسنجی، نشاندهنده وضعیت مطلوب این ابزار از نظر روایی، پایایی است.

نتیجه گیری: کدهای اخلاق در دندانپزشکی، می تواند راهنما و الگویی برای عملکرد حرفه ای دندانپزشکان باشد تا گامی هرچند کوچک در جهت اعتلای حقوق بیمار برداشته شود. به نظر می رسد این مجموعه بتواند در دستیابی به کدهای استاندارد شده کمک کننده باشد. ابزار سنجش نگرش اخلاقی دندانپزشکان بر اساس معیارهای کاسمین و بر اساس شرایط فرهنگی ایران طراحی شده است. با توجه به روایی و پایایی مطلوب این ابزار، می توان از آن برای بررسی نگرش اخلاقی دندانپزشکان و توسعه برنامه های آموزشی استفاده نمود.

کلمات کلیدی: کدهای اخلاقی؛ کدهای رفتاری؛ اخلاق دندانپزشکی؛ نگرش؛ طراحی ابزار